

Дегтярьов С.І.,
Саченко Л.А.

УРОДЖЕНЦІ СУМЩИНИ - ДОСЛІДНИКИ “СЛОВА О ПОЛКУ ІГОРЕВІМ”

(за матеріалами енциклопедичного довідника “Сумщина в іменах”)

Серед всесвітньовідомих літературних творів особливе місце належить визначній пам’ятці давньоруської культури “Слову о полку Ігоревім”. Вже 200 років на згасає інтерес до вивчення та популяризації цього твору - йому присвячено велику кількість наукових досліджень, популярних видань, художніх та музичних творів.

Великий внесок у цю справу належить і нашим землякам, відомим науковцям і літераторам, серед яких - О.О.Потебня, П.О.Куліш, В.О.Пархоменко, М.В.Сібільов, М.К.Грунський, О.Олесь, П.М.Попов, а також сучасні дослідники П.П.Охріменко, В.Б.Звагельський та інші. Інформація про них подана на сторінках енциклопедичного довідника “Сумщина в іменах”¹.

Своїми дослідженнями видатної давньоруської пам’ятки відомий професор, мовознавець-славіст та літературознавець Микола Кузьмич Грунський (1872-1951). Він закінчив Сумську Олександрівську гімназію. А після закінчення у 1896 р. слов’яно-російського відділення історико-філологічного факультету Харківського університету і до кінця життя займався науковою і викладацькою діяльністю. До сфери інтересів М.К.Грунського відносилось і “Слово о полку Ігоревім”, якому він присвятив багато праць. У першій половині ХХ ст. ним навіть був розроблений і викладався спецкурс зі “Слова о полку Ігоревім”. До відомих робіт, присвячених цій пам’ятці, відносяться “Питання про автора “Слова о полку Ігоревім” (1927), “Форма та композиція “Слова” (1928), прозовий переклад “Слова” на українську мову.

Один з дослідників “Слова” - історик, професор Володимир Олександрович Пархоменко (1880-1942). Народився в сім’ї священника. З 1905 р. викладав церковну історію в Полтавській духовній семінарії. Вже в 1906 р. він став одним з ініціаторів заснування Полтавського церковно-археологічного комітету. В ряді своїх праць В.О.Пархоменко порушував питання про надмірно загострену, штучного походження ідею одвічної боротьби Русі зі Степом. При цьому він вважав кочовиків часів Київської держави своєрідним ланцюгом, поєднуючим слов’ян з кавказькими та

східними народами. Вчений вважав, що діалог ханів Кончака і Гзи у “Слові о полку Ігоревім” був нав’язаний половецьким епосом. У своїй статті “Следы половецкого эпоса в летописях”² Пархоменко вже ставив питання про місце половецького епосу в пам’ятках давньоруської літератури.

Археолог та музеєзнавець, відомий фахівець з історичної географії Микола Вікентійович Сібільов (1873-1943) досліджував географію походу князя Ігоря Святославича. Вже в рік своєї смерті він виступив в Уфі з доповіддю про походи князів Володимира Мономаха та Ігоря Святославича, де зазначав ймовірні місця знаходження половецьких Шаруканя і Сугрова та розповів про географію походу полків Ігоря в 1185 р.

За версією М.В.Сібільова, війська Ігоря Святославича після Путивля вирушили у напрямку Суми-Валки-Балаклея. Дослідник навіть локалізував місце битви³. Варіант походу Сібільова 1185 р. отримав визнання як “варіант Кудряшова”, оскільки останній (свідок доповіді Сібільова) опублікував статтю в 1947 р., де переглянув свої погляди, посилаючись на Сібільова досить невиразно. На сьогодні “варіант Сібільова” вважається одним з найбільш аргументованих. Його дотримувався у своїх дослідженнях Б.А.Рибаков, а М.Ф.Гетьманець навіть розвиває та уточнює його.

Досліджував “Слово” також уродженець історичної Путивльщини (с.Черепівка, нині - Буринського р-ну), доктор філологічних наук, член-кореспондент АН УРСР Павло Миколайович Попов (1890-1971). З понад 300 творів, написаних ним, ціла низка присвячена цій пам’ятці давньоруської літератури, серед них - “Шевченко і “Слово о полку Ігоревім”⁴.

Відомим дослідником “Слова” був і літературознавець, фольклорист, доктор філологічних наук, професор Павло Павлович Охріменко (1919-1997). Проблематиці цього твору він присвятив понад 100 праць. Основні питання, які дослідник намагався вирішити в своїх роботах, - це час і місце написання “Слова о полку Ігоревім”. П.П.Охріменко був організатором 8 конференцій, присвячених “Слову”. Під його керівництвом у 1986 р. при СДП ім.А.С.Макаренка засновано постійний семінарий з вивчення давньоруської пам’ятки. Виступив він і засновником осередку словознавців м.Суми, що об’єднував близько 30 науковців.

Зараз одним з найбільш відомих дослідників “Слова” є кандидат філологічних наук, Почесний громадянин м.Путивль

Віктор Борисович Звагельський. Він розробив типологію перекладів “Слова о полку Ігоревім” сучасними українською та російською мовами, локалізував зони русько-половецького порубіжжя: Шеломянь та “у Переяславля”. Досліджує історико-географічні реалії походу князя Ігоря Святославича. Велика частина його творів присвячена дослідженням різних аспектів “Слова”. Серед основних робіт слід назвати “Слідами князя Ігоря” (1985), “Про шлях Ігоря Сіверського” (1999), “Шеломянь у “Слові о полку Ігоревім” (1999) та інш.

Першим на Україні перекладачем “Слова” став теж наш земляк, відомий просвітник Олександр Олександрович Палицин (1749-1816). Переклад був виданий у 1807 р. в друкарні Харківського університету під назвою “Игорь, героическая песнь. С древней славянской песни, писанной в XII веке. Переложил стихами Александр Палицын”. Цей переспів був витриманий у дусі героїчних поем епохи класицизму з надмірною архаїзацією мови. Тут зустрічалися відступи від тексту та власні вставки перекладача, неадекватний переклад деяких слів і словосполучень. Але для початку XIX ст. зроблена Палициним робота стала помітним явищем. Цей переспів у 1808 р. був опублікований в “Сочинениях и переводах, издаваемых Российской Академией”.

Великий інтерес викликав і продовжує викликати цей витвір давньоруського літературного мистецтва у письменників та поетів. Цікавився твором наш видатний земляк Пантелеймон Куліш. Мотиви “Слова” звучать у творах наших земляків-поетів минулого і сучасності: Олександра Олесья, Анатолія Луговського, Олександра Педяша.

¹Сумщина в іменах. Енциклопедичний довідник / Гол.ред. В.Б.Звагельський. - Суми, 2004. - 776 с. (CLXVIII+608).

²Пархоменко В.А. Следы половецкого эпоса в летописях // Проблемы источниковедения. - М.-Л., 1940. - Сб.3.

³Сібільов М.В. Археологічні пам'ятки на Дінці в зв'язку з походами Володимира Мономаха та Ігоря Сіверського // Археологія. - 1950. - Т.4.

⁴Попов П.М. Шевченко і “Слово о полку Ігоревім” // Літературна критика. - 1937. - №4.